

Verhaal van de laatste levensloop en het troostrijke uiteinde van

ELIZA CUNINGHAM

Nicht van

JOHN NEWTON

Bijzonderheden betreffende de laatste ziekte en het overlijden van mijn waarde
echtgenote.

Door

JOHN NEWTON

In de maand mei van het jaar 1782, bevond mijn zuster Cuningham zich te *Edinburgh* voornamelijk ter oorzaak van haar oudste Maarter, toen in haar veertiende jaar, die gevaarlijk ziek lag aan de tering. Zij had reeds een enige zoon, in de ouderdom van twaalf jaar, in het graf zien dalen. En terwijl haar moederlijke zorg en teerheid, bij de schielijke verzwakking van een tweede beminnelijk kind, ten sterkste werkzaam waren, werd zij onverwacht en plotseling beroofd van een liefhebbende en achtenswaardige echtgenoot. Haar beproevingen waren hevig; maar de Heere had haar tot dezelve voorbereid. Zij was een gelovige. Haar geloof was sterk, haar genadegaven werkzaam, en haar gedrag voorbeeldig. Zij wandelde met God, en Hij ondersteunde haar. En schoon zij, in het stuk van vriendschap, zeer gevoelig en medelijdende was, bezat zij tevens een gelukkige standvastigheid van geest; zodat haar uitstekende godsvrucht en haar kloekmoedig bestaan, in alle voorvallen des levens, zichtbaar uitblonken, Maar meest in tijden van rampspoed. Zij keerde als weduwe naar *Anstruther* terug, met haar zieke kind, dat nog kwijnende tot in oktober van hetzelfde jaar, en toen stierf.

Hoewel mijn zuster in *Schotland* vele waardige en hooggeschatte vrienden had, besloot zij echter geredelijk, daar haar sterkste band nu verbroken was, om mijn uitnodiging aan te nemen, en bij ons te komen inwonen. Zij was mij niet slechts dierbaar, als de zuster van mijn echtgenote, maar wij hadden reeds lang in nauwe vriendschap geleefd. Ik kende haar voortreffelijk karakter, en zij had een gunstig gevoelen van mij opgevat.

Thans had zij nog één kind over, haar waarde Eliza. Wij hadden reeds een ouderloos nichtje bij ons, dat wij, omtrent zeven jaren geleden, als onze Maarter hadden aangenomen. Mijn werkzame verbeelding vervoegde mij de tijd van haar overkomst, en schilderde mij het genoeg, dat het gezelschap van zulk een vriendin, in ons huis zou met zich brengen. De kinderen, desgelijks, verschilden niet veel, noch in jaren, noch in grootte. Door hetgeen ik aangaande Eliza gehoord had, was ik reeds voorbereid om haar te beminnen, eer ik haar zag; schoon ze mij daarna in handen kwam gelijk een hoop ongeteld goud, hetwelk, geteld wordende, blijkt veel groter som uit te maken, dan men verwacht had. Mijn verbeelding paarde en verenigde deze beide kinderen; ik vleide mij, dat de vriendschap tussen ons en mijn zuster, in haar zou voortgeplant worden. Mij dacht, ik zag haar, als tweelingzuster is, van één hart en één zin, in neigingen en hebbelijkheden elkaar gelijk, altijd samen, en altijd onder ons oog. - Zodanig was mijn plan - Maar 's Heeren plan was geheel anders; en daarom mislukte het mijne.

Hoe gelukkig is het voor ons, arme kortzichtige schepselen, zo ten enenmale onbekwaam om de gevolgen van onze wensen te voorzien, dat de Heere wanneer wij Hem kennen en op Hem vertrouwen, dikwerf onze oogmerken genadig teleur stelt, ons onze begeerten weigert, en beter voor ons kiest, dan wij voor onszelf doen kunnen! Wat de uitkomst van *mijn* plan, indien het stand gegrepen had, zou geweest zijn, weet ik niet; maar thans kan ik de Heere prijzen en aanbidden, voor de heilrijke uitkomst van het *zijne*. Ik loof zijn Naam, dat ik blijmoedig mij verenigen kan met zijn woord, hetwelk zegt: *Laat af, en weet dat Ik God ben!* Ik kan niet alleen bukken onder zijn hoge vrijmacht - gelijk dit een schepsel en een zondaar betaamt; maar ook zijn wijsheid aanbidden, en van ganser hart zeggen: Hij heeft alles goed gedaan!

Mijn zuster had, tot haar vertrek, de nodige schikkingen op haar zaken gemaakt, en er bleef niets meer over, dan afscheid te nemen van haar vrienden, die zij vele had, niet alleen te *Anstruther*, maar in verscheidene oorden des lands. In Februari van het jaar 1783, ontving ik een brief van haar, van welke ik, eer ik dien opende, stellig geloofde, dat hij mij bericht zou geven, dat zij op weg was naar *Londen*. Maar de inhoud deed mij verstaan, dat mijn zuster, op een klein tochtje, hetwelk zij gedaan had, om afscheid van een vriendin te nemen, een zware verkoudheid had gevat, gevolgd van koorts en hoest, en andere gevallen, welke - schoon zij mij die zo zacht beschreef als mogelijk was, teneinde ons niet te verontrusten - mij aanstonds de strelende hoop deden opgeven, van haar ooit te zullen zien.

Volgende brieven bevestigden mijn bekommernis; haar ziekte nam toe; en zij was weldra genoodzaakt het bed te houden. - Eliza was toen te *Musselburg* op school. Tot nu toe had zij een volkomen gezondheid genoten; maar op dezelfde tijd, dat haar lieve moeder schielijk in krachten afnam, werd zij insgelijks aangetast door een hevige verkoudheid, en binnenkort in gevaar van haar leven geoordeeld. Bij deze gelegenheid vertoonden zich die kloekmoedigheid en sterkte van geest, welke het karakter van mijn zuster zo zichtbaar kenmerkten, in al haar kracht. Zij stelde vast, dat haar levenstijd teneinde liep. Ernstig begeerde zij, dat Eliza bij ons mocht leven of sterven. En de raad der geneesheren was, dat het kind spoedig naar het zuiden moest vertrekken. Daarom, om tijd te winnen, en om Eliza de aandoeningen te besparen, welke het gezicht van een stervende moeder waarschijnlijk op haar geest maken zou; misschien ook, uit vrees, dat de ontmoeting van haar kind een al te grote aandoening op haar eigen geest zou maken - liet zij haar enig en teergeliefd kind rechtstreeks van *Edinburgh* naar *Londen* brengen, zonder haar te laten thuis komen, om haar voor het laatst vaarwel te zeggen. Zij vergenoegde zich, met haar Maarter aan onze zorg en liefde ernstig op te dragen en aan te bevelen, in een brief, welke, naar ik geloof, de laatste geweest is, die zij heeft kunnen schrijven.

Dus krachtig aanbevolen door de aandoenlijke taal van een stervende moeder, de liefste vriendin, die wij op aarde hadden; en door die sterke drang tot medelijden, welke haar ziekelijke toestand zelfs van vreemden zou geëist hebben - ontvingen wij onze Eliza, als een toevertrouwd pand, en als een dierbare schat, de 15 Maart 1783. - Mijn zuster leefde nog zo lang, dat zij het genoeg kon hebben van te vernemen, dat haar kind niet alleen veilig overgekomen, maar ook met haar nieuwe stand ten uiterste voldaan was. Nu was zij los van alle aardse zorgen. Zij leed veel, in het overige van haar ziekte; maar zij wist, wie zij geloofd had. Zij genoot een vrede, die alle verstand te boven gaat, en een blijde hoop op de heerlijkheid. Zij ging in, in de vreugde haars Heeren, de 10 Mei 1783, hoog geschat en innig betreurd, door allen die haar gekend hadden.

Weldra bemerkte ik, dat de Heere mij waarlijk een schat gezonden had. Eliza was in haar persoon zeer aanvallig. Er was in haar gehele houding, taal, beweging en bedrijven, een natuurlijke vaardigheid, innemende beminlijkheid en gepaste vrolijkheid; totdat langdurige ziekte en grote zwakheid haar neerdrukten. Zij was ongemeen levendig van aard, schrander en vlug van begrip; en indien zij gezondheid had mogen genieten, zou zij waarschijnlijk in alle zaken van vernuft, waarop zij zich toegelegd had, uitgemunt hebben. Haar verstand, inzonderheid haar oordeel, en haar kuise smaak waren ver boven haar jaren. Zij had iets in haar voorkomen, dat haar doorgaans op het eerste gezicht gunst deed winnen. Zij werd vereerd met

oplettendheid van verscheiden lieden van aanzien; hetwelk, ofschoon ik het ten dele dankbaar toeschrijf aan hun vriendschap jegens mij, echter, naar ik geloof, voor het grootste deel moest toegeschreven worden aan iets ongewoons, dat zij in haar bespeurden. Maar haar voornaamste beminnelijke hoedanigheden, welke alleen door ons, die met haar omgingen, volkomen konden gekend worden, waren haar uitnemende zachtzinnigheid, en een hart, hetwelk als gevormd scheen voor de oefening van liefde, dankbaarheid en vriendschap. Of zij, op school zijnde, mingunstige vertellingen gehoord had van kinderen, die, hun ouders verloren hebbende, een groot onderscheid op het punt van liefde en teerheid hadden gevonden, wanneer zij onder het opzicht van ooms of tantes gesteld waren, en wellicht gedacht heeft, dat alle ooms en tantes enerlei waren; weet ik niet. Maar ik heb naderhand van haar zelf vernomen, dat zij, te onzent zullende komen, geen zeer grote verwachting had van de behandeling, welke zij zou ontmoeten. Maar, daar zij ondervond - de Heere toch had ten goede van haar en van ons, onze harten geopend, om haar in liefde te ontvangen daar zij, zeg ik, ondervond, dat haar eigen ouders haar nauwelijks met meerder liefde en teerheid hadden kunnen behandelen, en dat het, van die tijd af, de bezigheid en het vermaak van ons leven was, alles te bedenken en aan te wenden, waardoor wij haar aan ons konden verplichten, en waardoor wij haar verlichting konden toebrengen in de rampen, welke wij niet konden wegnemen, zo ondervonden wij ook zeer spoedig, dat het zaad van vriendschapsbetoningen bezwaarlijk in een betere en meer vruchtbare grond kon gestrooid worden. Ik weet niet, dat ik of mijn vrouw, haar gelaat ooit bewolkt gezien heb, gedurende al de tijd dat ze bij ons is geweest. 't Is waar, wij wilden, of konden haar nooit, buiten noodzaak, weerstreven. Maar wanneer wij het nodig oordeelden, een verzoek dat zij ons doen mocht, te weigeren dan berustte zij daarin met een vriendelijke lach; en dan waren wij verzekerd, dat van dit verzoek nooit weer zou gesproken worden. Haar gevoel echter was nog tederder dan onze opmerkzaamheid; en het gebeurde soms, dat zij, wanneer wij niet wisten dat er de minste reden toe bestond, tot ons zei: Ik vrees, dat ik u onbeleefd geantwoord heb; waarlijk, dit bedoelde ik niet; zo ik het gedaan heb, vraag ik vergiffenis; ik zou wel zeer ondankbaar zijn, indien ik enig genoeg zo boog achtte, als het vermaak van u te mogen behagen". - Is het wonder, dat wij zulk een kind teer liefhadden?

Wonderbaar is het samenstel van het menselijk hart. De Heere eist het geheel, en is zulks waardig; nochtans blijft er plaats over, voor al de onderscheiden trappen van liefde jegens onze medemensen en nabestaanden, en ruimte tot haar volle werking. En deze oefeningen van liefde zijn in staat, om ons het zuiverste vermaak te doen gevoelen, dat de wereld opleveren kan, indien ze in ondergeschiktheid worden gehouden aan hetgeen wij boven al, de Heere schuldig zijn. De huwelijksbetrekking, wanneer ze door de Goddelijke zegen bevestigd is, is waarlijk een vereniging van harten, en de liefde, daaruit spruitende, laat geen andere van die aard toe. Kinderen hebben de naaste aanspraak; en hetzij er een, of twee, of velen zijn, schijnt elk van hen het voorwerp van de gehele liefde der ouders te wezen.

Misschien zullen mijn vrienden, die kinderen hebben, denken, dat ik, die er nooit gehad heb, over dit onderwerp slechts bij gissing kan spreken. Ik wil het stuk tegenover hen niet betwisten. Maar toen het de Heere behaagde, mijn lieve Betsy onder mijn opzicht te stellen, scheen het mij toe, dat ik een nieuwe soort van gewaarwordingen verkreeg; zo al niet juist dezelfde als die van ouders omtrent hun kinderen, echter, naar het mij voorkomt, daaraan niet zeer ongelijk. En lang heb ik

gedacht, dat het mij onmogelijk was, één ander kind zo lief te hebben, dan haar. Maar toen Eliza kwam aanstonds deelde zij met haar, zonder haar mededingster te zijn, in dezelfde liefde. Ik vond, dat ik plaats genoeg had in mijn hart voor beiden, zonder nadeel van de een of de andere. Ik had de een teer lief, en de andere niet minder dan tevoren; ja zelfs, indien het mogelijk was, nog meer dan tevoren, toen ik zag, dat ze met mij instemde, haar nicht met innige toegenegenheid aannam, en vele kleine gunstbewijzen en inschikkelijkheden, welke wij deze laatste betoonden, aan de rechte grondbeginsel, te weten, de overweging van haar zwakke en ziekelijke gesteldheid, toeschreef, en niet aan enige voorkeur, welke tot haar nadeel kon werken. Want de Heere beantwoordde zo gunstig mijn gebeden, ten deze opzichte, dat ik niet bemerken kon, dat enige afgunst of achterdocht tussen haar, aan de een of anderen kant, plaats greep, van het eerst tot het laatste toe.

De slepende koorts, de hoest, en het zweten, welke Eliza met zich uit *Schotland* gebracht had, werden in de loop van de volgende zomer overwonnen, en er scheen geen reden te zijn van vrees, dat zij haastig zou afgesneden worden. Maar er was niettemin een worm, die heimelijk knaagde aan de wortel van deze schone plant. Zelden had zij hevige pijn, dan in de laatste veertien dagen van haar levens. Doorgaans sliep zij goed; Maar bij het ontwaken bevond zij zich altijd kwalijk. Ik geloof, dat zij geen enkel uur gekend heeft, dat zij zich volmaakt goed gevoelde; en zij, die haar toestand van nabij kenden, moesten zich verwonderen, dat zij haar in gezelschap altijd zo weltevreden zo vriendelijk en zo oplettend vonden. Menigmaal gebeurde het, dat de tranen steelswijze langs haar wangen rolden; en ziende dat haar tante of ik zulks bemerkte, wiste zij die schielijk af, kwam met een lachje en een kus naar ons toelopen, en zei: "Wees niet ongerust, ik bevind mij zo erg niet; het zal straks wel weer beter zijn"; of dergelijk.

Haar kwaal scheen boven het bereik der geneeskunde te zijn; en een tijd lang werden er ook geen middelen gebruikt. Zij had de open lucht en lichaamsbeweging, naardat het weer en de omstandigheden zulks toelieten. Voor het overige vermaakte zij zich, zo goed zij kon, met haar luit of harp, met haar naald en met lezen. Zij had ook deel, wanneer zij er in staat toe was, aan de bezoeken, welke wij gaven, of ontvingen. En in de bezoeken, welke wij bij anderen deden, namen wij doorgaans haar gesteldheid zoveel mogelijk in acht. Mijn vrouw inzonderheid, ging zelden uit, dan op zulke tijden en plaatsen, als wij oordeelden voor Eliza aangenaam en geschikt te zijn. Wan wij konden bemerken, dat zij liefst thuis was, en allerliefst, wanneer wij met haar thuis waren.

In April 1784, stelden wij haar onder de behandeling van mijn waarde vriend, Dr. Benamor. Aan 's Heeren zegen over diens kunst en pogingen, schrijf ik het genoeg toe, van haar zo lang te hebben mogen behouden. Ik ben ook niet in staat, om mijn dankbaarheid uit te drukken, voor zijn gedurige onvermoeide oplettendheid en liefderijke zorg. Eliza is niet meer, en zij kan niet herhalen, hetgeen zij menigmaal gezegd heeft, welk een gevoelig genoeg het haar gaf, zulk een teerhartige en medelijdende geneesheer te hebben; maar zo lang ik leef, zal het, hoop ik, altijd mij een vermaak zijn, onze grote verplichting aan hem, om harentwil, te erkennen. Ik zou ook ondankbaar zijn, indien ik verzuimde bij die gelegenheid melding te maken van de vriendelijkheid van Dr. Allen, van *Dulwich*, die haar, gedurende haar laatste verblijf te *Southampton*, dagelijks bezocht. Hij had zelfs de goedheid, haar, nadat zij

weer te *Londen* gekomen was, te bezoeken, en met Dr. Benamor over haar geval te spreken. De gezamenlijke voorschriften van deze twee geneesheren werden zorgvuldig opgevolgd. Maar wat vermogen de krachtigste geneesmiddelen of de meest kundige artsen, om het leven te verlengen, wanneer het uur nadert, dat de bede van de grote Voorbidder moet vervuld worden: *Vader, Ik wil, dat daar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt, opdat ze Mijn heerlijkheid mogen aanschouwen!* Dit was de ware oorzaak van de dood van mijn waarde Eliza. De Heere bracht dit kind tot mij, om het voor Hem op te voeden; Hij gaf zijn goedkeuring over mijn pogingen; en toen haar opvoeding volbracht, en zij rijp geworden was voor de hemel, nam Hij haar tot zich. Hij heeft mij rijkelijk beloond, door mij daartoe te willen gebruiken, en door de gelukkige uitkomst.

Omdat Dr. Benamor aanried, om een proef te nemen van het gebruik der minerale wateren, gingen wij in Augustus 1784 met haar naar *Southampton*, en ook naar *Lymington*, alwaar wij onze intrek namen bij waardige en edelmoedige vrienden, die ons alle wenselijke hulp, gemak en bijstand verschaften. Het gebruik van het Bad had ogenschijnlijk een heilzame uitwerking, in zo ver, als haar ten enenmale verzwakt en verslapt gestel er enigermate door versterkt werd, en zij hierdoor in staat gesteld, om de volgende winter genoeglijker door te brengen. Dit moedigde ons aan, om, op raad van de geneesheer, in de herfst des jaars 1785 onze reis naar *Southampton* te hervatten. Maar de uitslag was niet als tevoren. Haar voeten en benen waren reeds begonnen te zwellen; en des avonds voor ons vertrek, vatte zij wederom koude, welke door koorts en hoest gevolgd werd. En schoon het Dr. Allen gelukte, in omtrent veertien dagen deze toevallen te verdrijven, en zij slechts weinige malen het Bad gebruikte, kon zij het niet uithouden. Omdat echter de lands- en luchtgesteldheid voordeliger, en de lichaams oefening meer en beter was, dan zij te *Londen* kon hebben, en wij ons bevonden bij vrienden, die zij, zowel als wij, hartelijk liefhad, bleef zij zes weken te *Southampton*. De Heere gaf haar de nodige krachten, om de thuisreis zonder merkkelijk nadeel te volbrengen. Wij kwamen de 16 September weer te *Londen*; en toen trad onze Eliza voor de laatste maal onze deur in, omdat zij er niet wederom uitgegaan is, totdat zij er werd uitgedragen.

Ik heb dus, in een kort verhaal voorgedragen, hetgeen haar laatste ziekte betreft, tot op de drie laatste weken voor haar leven. Thans kom ik tot dat gedeelte van haar geschiedenis, dat het overige, in gewicht en aangelegenheid ver te boven gaat. Haar godvruchtige ouders hadden getrouw gezorgd, haar in de lering en vermaning des Heeren op te voeden, en de grondbeginselen van de Godsdienst waren haar, van haar eerste kindsheid ingescherpt. Hun pogingen waren in zo ver met een gelukkige uitslag bekroond, dat geen kind gehoorzamer of innemender, meer verwijderd van kwade hebbelikheden en boze neigingen, kan zijn, dan zij was. Maar ik kon niet bespeurd, toen ze eerst bij ons kwam, dat ze een levendig en hartdoordringend besef had van Goddelijke zaken. Maar terwijl ze bij ons was, woonde zij doorgaans, wanneer haar gezondheid het toeliet, mijn Predikdienst bij, en was gewoonlijk tegenwoordig, wanneer ik 's morgens en des avonds met het huisgezin bad, en de Bijbel las en verklaarde. Vrienden en Predikanten kwamen ook dikwerf aan ons huis, wier karakter en gesprekken zeer geschikt waren om haar opmerkzaamheid te wekken, en haar behulpzaam te zijn, om een recht denkbeeld te vormen van de grondbeginselen en gezindheden van een Christen. Wetende, dat zij van een peinzende aard was, liet ik aan haar over, haar eigen aanmerkingen te maken, op hetgeen zij zag en hoorde; bevelende haar voorts de Heere, van wie ik haar ontvangen had, en biddende, dat Hij

zelf haar krachtadige Leermeester wilde zijn. Als ik ondernam, om met haar over haar zielsbelangen te spreken, kon zij mij niet antwoorden, dan met tranen. Maar binnenkort vond ik grote reden, om te hopen, dat de Heere haar verstand verlicht, en de begeerten van haar hart tot zich getrokken had. Groot was haar vermaak in de openbare Godsdienstoefeningen; voorbeeldig haar aandacht onder het gehoor van Gods Woord. Verhinderd te zijn van op onze gezette tijden de Godsdienst bij te wonen, was een kruis, hetwelk, schoon zij het geduldig droeg, haar meer scheen te drukken, dan enig ander; en zij bekommerde zich weinig, wat zij in het overige van de week moest uitstaan, als zij slechts des Zondags zich in staat mocht vinden om ter kerk te gaan. De verstandige aanmerkingen, welke zij bij voorkomende gelegenheden maakte, op hetgeen in gezelschap besproken was, op zaken die gebeurden, op boeken en op leerredenen, ontdekten een gezond oordeel, overeenkomstig Gods Woord, en een geestelijke smaak. Voorts werd mijn hoop bevestigd door geheel haar gedrag, hetwelk was waardig het Evangelie van Christus. Zodat ik reeds meer dan een jaar voor haar overlijden, genoegzame gronden meende te hebben, om te geloven, dat zij uit de dood was overgegaan in het leven. Maar ik kon zelden haar bewegen, om van zichzelf en haar gemoedsbestaan te spreken; wanneer zij zulks echter deed, was het met de uiterste omzichtigheid. en schroomvalligheid.

Kort na haar terugkomst van *Southampton* ondervond zij hevige pijnen, waarvan zij tot hiertoe zeer zelden iets geweten had. Haar vrolijke geaardheid, welke haar, onder een langdurige en kwijnende ziekelijkheid, doorgaans had staande gehouden, was niet zo goed bestand tegen pijn. Niet dat deze enige misnoegdheid of ongeduld baarde; maar haar krachten werden er door verteerd, als van dag tot dag. Het was op Vrijdag, de 30 september 1785, dat zij voor de laatste maal de trap afgang. Sedert dien werd zij op de arm naar boven en beneden gedragen. Thans wordt het een begeerlijke zaak, uit haar eigen mond meer onderscheidenlijk rekenschap te mogen horen van de hoop, die in haar was; vooral, daar zij bij het ontdekken van enige waarschijnlijke tekens van een nabij zijnde ontbinding, een weinig ontroerd scheen en doorgaans zich niet goed met de gedachten des doods kon bevredigen. Mijn vrouw wachtte op de eerste bekwame gelegenheid, om haar te doen verstaan, dat, naar allen schijn, de tijd van haar vertrek uit deze wereld niet ver af was. De volgende morgen bood zich de gelegenheid aan. Zij bevond zich aanmerkelijk beter; haar pijnen waren schier geheel geweken; haar geest was verlevendigd, en de gunstige verandering was zichtbaar in geheel haar gelaat. Haar tante, om aan de gang te komen, zei: Mij lieve kind, was je gisteravond niet uitermate ziek?

Haar antwoord was: "Ik geloof ja".

"Had je geen verlichting gekregen, je zou het, denk ik, niet lang hebben kunnen uithouden".

"Dat denk ik ook."

"Mijn liefste Eliza, wat ben ik bekommerd geweest voor je leven!"

"Nu evenwel niet meer, hoop ik, lieve tante?"

Hierop opende zij haar hart, en sprak vrij uit. Ik kan alles niet herhalen; maar de zakelijke inhoud kwam hierop neer: "Mijn begrippen van zaken zijn, sinds enige tijd, geheel anders geweest, dan toen ik eerst bij u kwam. Ik heb leren zien en gevoelen, dat de jeugd en de jongheid ijdelheid is".

Haar tante zei: "Ik denk, dat je het u al sedert lang tot een plicht gerekend hebt, God in het verborgen te bidden".

Zij antwoordde: "Ja; ik heb de Heere lang en ernstig gezocht, met betrekking tot de verandering, welke nu aanstaande is. Ik heb totnogtoe die volle zekerheid niet, welke zo wenselijk is, maar ik heb een hoop, en, naar ik vertrouw, een goede hoop; en ik geloof dat de Heere, eer Hij mij van hier neemt, mij alles zal geven, wat Hij voor mij nodig acht. Ik heb Hem gebeden, dat Hij mij bekwaam wilde maken om Hem te genieten; en dan zal het weinig betekenen, of ik wat vroeger of wat later sterf". Hier was een begeerlijke zaak gewonnen; wij hadden nu genoegzame zekerheid, dat zij alle hoop van langer te zullen leven, liet varen en van haar sterven spreken kon, zonder schrik.

Men zal niet verwachten, dat een kind van haar jaren *systematisch* spreken zal. Ook had zij haar godsdienstige begrippen niet verkregen uit een Leerstelsel, of Onderwijsboek, hoe gezond of rechtzinnig ook. De Heere zelf was haar Leermeester. Maar uit het weinige, dat zij mij, op onderscheiden tijden, gezegd had, was ik ten volle overreed, dat zij een ware overtuiging had ontvangen van de boosheid der zonde, en van haar bedorven en ellendige staat van nature, door de zonde. Als zij sprak van de Heere, verstond zij de Heere Jezus Christus, de grote Herder, Die zulke lammeren vergadert en in zijn schoot draagt. Zij geloofde, dat Hij God en Mens in één Persoon was; en de hoop, welke haar nooit beschamen zal, was gegrond op zijn genoegdoening, genade, en macht. Daar mijn oogmerk niet is, haar woorden in de mond te leggen, welke zij nimmer gesproken heeft, vermeld ik dit slechts, opdat niet sommige mensen zich vreemd houden, omdat zij hier niet een zekere manier van uitdrukkingen ontmoeten, waaraan zij wellicht gewend zijn.

Haar schijnbare beterschap was van korte duur. De avond van diezelfde dag, begon zij te klagen over benauwdheid in de keel; welke steeds toenam, en zo hoog liep, dat zij de andere dag, voor de middag, scheen te zullen stikken. Toen Dr. Benamor, die daags tevoren bijna hoop van herstel had opgevat, haar zo schielijk en zo in grote mate veranderd vond, kon hij zich op dat ogenblik niet weerhouden van enige bekommering in zijn gelaat te doen blijken. Zij bemerkte dit terstond, en verzocht hem, haar zijn gedachten onbewimpeld te verklaren. Nadat hij zich hersteld had, zei hij: "Gij bent zo goed niet, als ik u Zaterdag vond". Zij antwoordde, dat zij vertrouwde, dat binnenkort alles goed zou zijn. Waarop hij antwoordde, dat, hetzij zij leefde of stierf, het zeker goed zou zijn en tot eer van God. De Dokter verhaalde mij naderhand, dat hij die morgen een aangenaam en vrij uitvoerig gesprek met haar had gehouden, waarvan hij enige bijzonderheden had opgetekend; Maar hij had het papier verloren.

Van dat tijdstip af, mag men rekenen, dat zij stierf, alzo wij van uur tot uur haar ontbinding te gemoed zagen.

's Maandags, de 3^e oktober, was zij schier geheel vrij van benauwdheid in de keel; maar er ontdekten zich opnieuw enige tekenen van versterving aan de benen, welke echter wederom, door de middelen van de arts, te keer werd gegaan. Ik kan mij van deze dag weinige bijzonderheden te binnen brengen. Over het algemeen leed zij zware pijnen, en soms benauwdheden, zodat zij nauwelijks enige minuten in dezelfde houding kon blijven liggen. Maar haar gemoed was bedaard; zij was steeds werkzaam in overdenkingen en gebeden; en haar voornaamste oplettenheid omtrent de aardse dingen scheen zich te bepalen tot de zorg en bekommernis, welke zij in allen, die rondom haar waren, bespeurde. Teneinde hun aandoeningen, zoveel mogelijk, te

matigen, trachtte zij het gevoel van haar smarten te verbergen. Het behaagde de Heere, mijn waarde vrouw wonderbaar te ondersteunen, en zij had een tamelijk goede nachtrust; schoon ik niet verwachtte, dat het kind tot de volgende morgen leven zou.

De andere dag, omtrent negen uur in de morgen, meenden wij allen dat zij stierf en wachtten bij de twee uren aan haar bed naar de laatste adem. Zij was in gedurige stuiptrekkingen, en in grote benauwdheid. Ik zei: Mijn lieve kind, nu gaat gij naar de hemel; en ik hoop, door de Goddelijke genade, dat wij u op zijn tijd daar volgen zullen. Zij kon niet spreken, maar gaf ons door een zachte buiging van haar hoofd, en een vriendelijke lach te verstaan, dat zij acht nam op hetgeen ik zei. Ik herhaalde haar enige plaatsens uit Gods Woord, en verzen uit geestelijke liederen; op al hetwelk zij eveneens antwoordde. Hoewel zij zweeg, sprak zij met haar ogen meer, dan zij met woorden had kunnen doen. Omtrent elf uur verwekte een grote menigte verdikte slijmstof, welke zij niet machtig was op te brengen, een geweldige gorgeling in de keel, hetwelk wij aanmerkten als een teken, dat de dood nabij was; en omdat ze onwillig scheen, om iets van hetgeen men haar aanbood te gebruiken, wilden wij haar ook niet graag in deze laatste ogenblikken - zoals wij die beschouwden - verontrusten, door haar te dringen. Ik geloof, dat zij binnen een kwartier de geest had moeten geven, indien niet Dr. Benamor, juist op dat ogenblik, was ingekomen. Bij voelde haar pols, en vond, dat zij, naar de pols te oordelen, niet nabij het sterven was; en begeerde, dat men haar iets geven zou. Zij was volmaakt bij haar verstand, schoon nog buiten staat om te spreken, en betoonde zich, door sterke tegenstribbeling, onwillig om iets in te nemen.

Eindelijk liet zij zich gezeggen, en een lepel vol of twee van zeker vocht gebruikt hebbende, werd aanstonds de borst verruimd, en zij kwam weer bij. Haar pijn echter was hevig, en haar teleurstelling groot. Nooit zag ik haar zo op het punt van ongeduldig te worden, als bij deze gelegenheid. Zodra zij spreken kon, riep ze uit: *O wrede! mij weer terug te roepen, daar ik zo welvergenoegd, en zo na aan mijn einde was! Ik wenste, dat gij niet hier gekomen was. Ik verlang te sterven!*

Maar na weinige minuten werd zij bedaard, en stemde toe, hetgeen de Dokter zei van haar verplichting om 's Heeren tijd te verbeiden. Van dat uur af, schoon haar begeerte om ontbonden te worden, en met Christus te zijn, gedurig sterker werd, nam zij blijmoedig alles, wat men haar aanbood, en vraagde zelfs meer dan eens om iets, uit eigen beweging. Hoe dikwerf zouden wij, indien wij onze keuze hadden, tegen onze eigen gebeden werken! Ik had de Heere gesmeekt, haar leven te verlengen, totdat zij een onbetwistbaar getuigenis, ons ten troost, kon nalaten. Echter, toen ik haar dodelijke benauwdheid zag, en haar hoorde zeggen: *"O! hoe wreed, mij terug te roepen!"* was ik het voor een ogenblik bijna met haar eens, en kon nauwelijks af zijn te wensen, dat de Dokter zijn bezoek een weinig langer had uitgesteld. Maar indien zij toen gestorven was, zouden wij bedroefd geweest zijn van hetgeen wij de twee volgende dagen zagen en hoorden, en waarvan de nagedachtenis mij dierbaarder is dan zilver of goud.

Wanneer de Dokter de volgende dag terugkwam, verzocht zij hem, haar te willen zeggen, hoe lang hij dacht dat zij nog kon leven. Hij zei: *vraag je dit in goede ernst? Jazeker,* was haar antwoord. Te die tijd vertoonden zich duidelijke blijken van een reeds werkelijk begonnen versterving. Hij zei haar derhalve, van gedachten te zijn, dat zij tot acht uur des avonds zou kunnen leven, maar dat bij niet verwachtte, dat zij tot na middernacht leven zou. Als zij hem dit hoorde zeggen, schenen haar ogen, hoe zwak zij was, met hun vorige levendigheid te schitteren; en de Dokter aanzien, met een gelaat van onuitsprekelijk genoegen, zei zij: *O! dat is waarlijk goed nieuws!* En

als zodanig, vertelde zij het aan iemand, die kort daarna binnentrad, zeggende, met alle tekens van de levendigste blijdschap: *De dokter heeft gezegd, dat ik nog maar enige uren leven zal.* In de namiddag gaf zij acht op de klok, zo menigmaal, geloof ik, als die sloeg, en telde de uren; en toen ze zeven sloeg, zei zij: Nu nog één uurtje, en dan ...! Maar het behaagde de Heere, haar nog tot de volgende dag bij ons te laten.

Zij leed veel, gedurende de volgende nacht, Maar was zeer gelaten en geduldig. Onze brave dienstboden, die, uit liefde tot haar en tot ons, nacht en dag haar oppasten, met een zorg en teerheid, welke door geen geld kunnen gekocht worden, waren de enige getuigen van de vriendelijke en hartinnemende wijze, op welke zij haar, bij herhaling, voor haar liefdediensten en oplettendheid, omtrent haar, bedankte. Hoewel zo'n erkentenis niets meer was dan een schuldige plicht; echter, daar ze uit haar zelf, en dat op zo'n tijd en in zulke omstandigheden, voortkwam, achtten zij die zeer hoog. Bij haar dankbetuigingen voegde zij haar ernstig gebed, dat de Heere het hun wilde vergelden. Op deze haar bede, zegt mijn hart, *Amen.* De Heere doe haar, in de stervensuren, gelijk aan Eliza, zijn vertroostinggen genieten, en van degenen, die haar alsdan omringen, dezelfde liefde en hulp ontvangen!

Donderdagmorgen, de 6^e oktober, stond ik verwonderd, haar niet alleen nog levend, maar in enige opzichten beter te vinden. De tekens der versterving verdwenen ook weer. Dit was echter haar laatste dat, en het was een gedenkwaardige dag voor ons. Toen Dr. Benamor haar vroeg, hoe zij zich bevond, antwoordde zij: Zeer goed: en als dit sterven is, dan is het sterven een genoeglijke zaak. Zijnde dit dezelfde uitdrukking, welke een van mijn geachte vriendinnen, enige jaren geleden, op haar doodsbed deed. Omtrent tien uur, zei ze tot mij: *Mijn lieve oom, ik wilde mijn toestand niet verruilen met iemand in de gehele wereld. O! hoe goedertieren is de Heere jegens mij! O! welk een verandering staat mij te wachten!*

Meer dan eens werd haar gevraagd: Of zij niet zou wensen in het leven te blijven, indien de Heere haar tot volmaakte gezondheid herstelde?

Waarop zij antwoordde: *Nee, om heel de wereld niet; en soms: Om geen duizend werelden.*

De laatste maal dat men haar die vraag deed, was haar antwoord: *Ik wens niet te kiezen.*

Tot mij zei zij: Ween niet om mij, mijn waarde Oom, maar verblijd u liever en prijs Gods goedheid. Ik zal het mijn lieve Barham afwinnen, want ik zal eerder heengaan, dan zij. Wij vroegen haar, of zij een tekst tot haar lijkrede wilde kiezen. Aanstonds gaf zij op: *Dien de Heere lief heeft kastijdt Hij.* Dit heb ik, zei zij, ondervonden. Mijn rampen zijn vele geweest, Maar niet één te veel; en de grootste van die allen, is niet te groot geweest. Ik dank de Heere voor die allen.

Maar na een weinig bedenken, zei zij: Zacht! ik geloof, dat er een andere tekst is, welke nog meer gepast zal wezen; laat het deze zijn: *Zalig zijn de doden, die in de Heere sterven.* Dit ondervind ik thans.

Zij koos ook een lied, om na de lijkdienst gezongen te worden; *Olney Hymns, Book II. Hymn 72.*

Maar ik moet mij bekorten, en zal slechts een gering gedeelte terneer stellen van hetgeen zij door 's Heeren goedheid, gedurende deze dag nog kon spreken; hoewel gestadig afgebroken door pijnen en benauwdheden. Zij had tot elk, die bij haar kwam, iets te zeggen, hetzij bij wijze van vermaning, of van vertroosting, naardat zij voor

ieders toestand gepast oordeelde. Tot haar, die meest bestendig bij haar was, zei zij: *houd toch aan, de Heere te zoeken, en tot Hem te bidden; en al schijnt het u toe, dat Hij u niet hoort, Hij zal u toch eindelijk eens verhoren, gelijk Hij mij gedaan heeft.*

Veel sprak zij tot een bijzondere vriendin, die dagelijks bij haar kwam; hetwelk ik hoop, dat zij lang in geheugen zal houden, als de getuigenis van haar stervende Eliza. Onder andere zei zij: *Zie, hoe troostrijk de Heere een sterfbed kan doen zijn! Denkt gij ook zulk een verzekerdheid te zullen hebben, als gij eenmaal sterft?*

Hierop geantwoord zijnde: *Ik hoop ja;* hernam zij: *Maar bidt gij er de Heere ernstig en met uw gehele hart om? Indien gij Hem zoekt, zult gij Hem gewis vinden.*

Daarop bad zij zeer liefderijk en vurig voor haar vriendin; vervolgens voor haar nicht, en daarna voor een ander van ons huisgezin, die daar tegenwoordig was. Haar gebed was niet lang, maar elk woord was gewichtig, en haar manier van voor te dragen aandoenlijk. De zakelijke inhoud was, dat zij allen van de Heere mochten onderwezen en vertroost worden. Omtrent vijf uur namiddag, verzocht ze mij nog eenmaal met haar te bidden. Toen bad ik waarlijk met mijn hart!

Bij het eindigen van het gebed zei zij: *Amen!*

Ik zei: *Mijn lieve kind, heb ik je mening uitgedrukt?*

Zij antwoordde: *Och ja!* en voegde er voorts bij: *Ik zou haast zeggen: Waarom blijven Zijn wagens achter? Maar ik hoop, dat Hij mij geven zal, Zijn uur geduldig te verbeiden.*

Dit waren de laatste woorden, welke ik haar hoorde spreken.

Het hart van mijn vrouw was zeer, misschien al te zeer, aan dit kind gehecht; hetwelk niet te verwonderen is, wanneer men aanmerkt, hoedanig een kind het was, en hoe lang en hoe veel zij geleden had. Maar de Heere ondersteunde haar genadig, in deze beproevende omstandigheden. Inderdaad, er was meer stof tot blijdschap, dan voor droefheid; maar de smart der scheiding laat zich echter gevoelen. Eliza wist zeer wel, hoe mijn vrouw omtrent haar gevoelde, en haar bekommring hierover was, geloof ik, de laatste angst, welke haar bijbleef.

Zij zei tot. degenen die bij haar waren: *Ik bid u, tracht toch mijn tante te bewegen, om uit de kamer te gaan; ik denk, dat ik nu haast zal ontslapen. Morgen zal ik er niet zijn.*

Haar tante was echter de laatste, die haar hoorde spreken, en zat bij haar bed, toen zij de adem uitblies. Een weinig na zes uur hoorde zij, dat een nabestaande, die haar teder liefhad, en dien zij insgelijks hartelijk beminde, en die dagelijks van *Westmunster* gekomen was om haar te zien, beneden in huis was.

Zij zei: *Help mij op, dat ik hem nog eenmaal spreek.*

Mijn vrouw zei: *Lieve kind, je bent bijkans geheel uitgeput; mij dunkt, je moest dit liever niet ondernemen.*

Waarop zij, met een vriendelijk gelaat, antwoordde: *Best, dan wil ik het ook niet doen.*

Zij was toen geen half uur meer van haar overgang in de heerlijkheid verwijderd; Maar de liefde van haar Heere had haar hart zo vervuld met liefde tot haar evenmensen, dat zij bereid was om tot haar laatste adem, zich bezig te houden, in hoop van iets te zeggen, dat na haar uitgang voor anderen nuttig zou mogen zijn.

Omtrent zeven uur des avonds wandelde ik in de tuin, en was ernstig biddende voor haar, toen er een dienstmaagd bij mij kwam, die zei: *Zij is dood.*

O Heere! hoe groot is Uw macht! hoe groot is Uw goedheid! Weinige dagen tevoren, zou ik, indien het mogelijk en geoorloofd was geweest, alles gegeven hebben, om haar

herstelling te verwerven; en echter heb ik zelden, in geheel mijn leven, gevoeliger blijdschap ondervonden, dan toen dit woord: *Zij is dood*, mij in de oren klonk! Ik liep de trappen op, en weldra was ons gehele kleine huisgezin rondom haar bed vergaderd. Hoewel mijn vrouw en nog iemand bij haar zaten, met de ogen sterk op haar gevestigd, had zij misschien reeds enige minuten de geest gegeven, eer men het merkte. Zij lag op de linkerzijde, met haar aangezicht zacht op de hand gebogen, evenals of zij lag te slapen. En mij dacht, er was een zweem van vreugde op haar gelaat. Nooit, zeker, vertoonde zich de dood in een schoner, in een aanlokkender gedaante! Wij vielen op onze knieën, en ik bracht Gode en onze Zaligmaker mijn - ik meen te mogen zeggen - ongeveinsde dankzegging toe, voor Zijn grote goedertierenheid jegens haar, ten laatste hierdoor bekroond, dat Hij haar zo zacht had ontbonden. Ja, ik ben voldaan. Ik ben vertroost. En indien een van de menigte onwillekeurige tranen, die ik stortte, haar in het leven had kunnen herroepen, en tot het genot van gezondheid, en van alles wat deze wereld tot haar genoegen zou kunnen opleveren, ik zou mijn best gedaan hebben om ze te bedwingen. Nu zijn mijn uitgebreid te wensen voor haar vervuld. De dagen van haar treuring hebben een einde. Zij is aangeland in de zalige gewesten, waar geen storm van druk of tegenspoed ooit wordt gehoord. Zij is voor eeuwig boven het bereik van smart, van zonde, van verzoeking en strikken. Nu is zij voor de Troon! Zij ziet Hem, dien zij, hoewel Hem niet ziende, lief had. Zij wordt gedrenkt uit de beken van reine wellust, die aan Zijn rechterhand zijn, en zal in eeuwigheid niet meer dorsten.

Zij werd geboren de 6^e februari 1771, en overleed de 6^e oktober 1785.

Eben-Haëzer

Een gedachtenis van de onveranderlijke goedheid Gods, onder afwisselende lotgevallen, ter vijfentwintigste verjaring van onze echtverbintenis.

Op 12 februari van het jaar 1775.

De Heere heeft gegeven.

Door JOHN NEWTON

O feestdag van mijn heil! gij eist, dat ik mijn danktoon
 De Opperzeeg'naar wij'.
 Mijn Gade! o! welk een schat van rijke zegeningen
 Gaf God, in u, aan mij!
 Ik zwierf, van God vervreemd, in de Afrikaanse wouden,
 In een zandwoestijn.
 Gods hand bracht mij terug uit barre wildernissen;
 Gij moest het middel zijn.
 Wie kon mijn lot voorzien - wat sterveling toen bereek'nen
 Wat van mij worden zou!
 Maar God, God heeft, door u, elke uitkomst wijs geregeld,
 En gaf u mij ter vrouw.
 Die dag staat dieper in mijn blijde ziel geschreven,
 Dan of eens kunstenaars stift,
 Ter nagedachtenis, die zegenpraal der liefde
 In koper had gegrift.
 Maar mijn verdoolde ziel, - hoe pijnigt mij 't geweten!
 In 't zondenet verward,
 Vergat de Gever, God, en maakte van die gift
 Een afgod voor mijn hart.
 Rechtvaardig had U, o God! dien echtband kunnen scheuren,
 Door dood'lijk ongeval,
 En mijn misdadig hart, wanhopende doen klagen,
 In 't somber tranendal.
 Maar schoon wij, ik vooral, U kwaad voor goed vergolden,
 Ons hart misdadig zij,
 Nog waakt uw Vaderliefde, en uw heilgenade
 Was immer ons nabij.
 Met vrienden hebt U ons huis - met vrede ons hart gezegend,
 Daar 't voor de liefde sloeg;
 En schoon misdeeld van 't geen een wereld rijkdom rekent,
 Bezaten wij genoeg.
 Gij was voor ons een gids op 's aardrijks wisselpaden;
 En, in het golfgeklots,
 Wen, in de bange nood, 't heelal ons had begeven,
 Een hoog vertrek en rots.
 Zo heeft de zon een reeks van vijfentwintig jaren
 Haar vaste loop verricht;
 En wij, wij spoeden voort, met rasse schreên, en ijlen
 De dood in 't aangezicht.

Geen paar bewandelde ooit, in ondermaanse kringen,
 Een effner levensbaan;
 Maar, nu ze is afgerend, wie van ons zou begeren
 Om ze eenmaal weer te gaan?
 Ons leven is een kleed, en aan de schering spreidden
 Zich liefde en waar geluk;
 Maar, o! 't borduursel was wel voor de helft doorweven
 Met kruis en bange druk.
 Zelfs wij, die 't zoet der min zo rijkelijk genoten
 In 't aardse tranendal,
 Wij zien, dat altijd iets de zon van heil beneev'len -
 Het zoet verbitt'ren zal.
 Maar doornen van verdriet zijn heilgenaderozen -
 Rampdistels lachend veil: *
 Dit roept de sterv'ling toe: 't is ijdelheid beneden;
 U wacht een hoger heil.
 Zij was, dit eist mijn dank, de mijne - en ik de hare,
 In deze rampwoestijn:
 Maar 't eist mijn hoogste lof o Jezus! dat wij beiden,
 Voor eeuwig de Uwe zijn!
 Gij hebt, beminn'lijk God! en eeuwig wijs, besloten,
 Ons scheidsuur in dit dal;
 Gij weet, of ik haar oog, of zij het mijn' zal sluiten,
 En 't U beleven zal.
 Dan zal onze omgang, hoe vriendelijk, hoe teder,
 In deez' benedenstaat,
 Zijn als een vlugge droom - een beeld, dat, na 't ontwaken,
 Geen schaduw achter laat!
 O! wil ons elke dag voor de eeuwigheid bereiden,
 Tot dat de sterfdag daag';
 En als, in 't eind, die dag, die morgen aan zal blikken,
 Dat dan uw macht ons schraag'!
 Dat ons uw Vaderlach, wie de eerste ook zij, bemoedig',
 Om vrolijk voor te gaan;
 En wie een poos verfoeve, uw wil, als wijs, eerbiedig',
 En zegg': 't is welgedaan.
 't Zegt weinig, wie van ons natuur de tol betale,
 Of gij, of ik sterve eerst,
 Verzekerd, dat we elkaar, na weinig tijd, ontmoeten,
 Waar nimmer scheiding heerst.
 Dan zullen we, enkel vreugd, verwond'ring en aanbidding,
 Doorgloeid van dankbaarheid,
 U, als barmhartig, wijs in al die wegen kennen,
 Waardoor uw Vaderhand op aarde ons heeft geleid!

Vertaald door: Van Oyen Z.zn.

Noot. "Veil" is vioolkruid.

Bijzonderheden betreffende de laatste ziekte en het overlijden van mijn waarde echtgenote.

Door JOHN NEWTON

Mijn waarde vrouw had een gezond lichaamsgestel, en was doorgaans begunstigd met een opgeruimd blijmoedig hart, tot het einde van haar leven. Maar de geweldige schok, die zij uitstond, in het jaar 1754, toen ik plotseling aangetast werd door een hevige toeval van wat aard, weet ik niet, en dat mij, omtrent een uur lang geen teken van leven, dan enkel de ademhaling, overliet, veroorzaakte op hetzelfde tijdstip een gehele verandering in haar gestel, zodat, zij sedert die tijd, aan verscheidene telkens terugkerende ongemakken onderhevig was.

Meer dan eens was zij, gedurende vijf of zes maanden, genoodzaakt haar kamer te houden, en was menigwerf zo zeer verzwakt, dat haar herstelling als hopeloos beschouwd werd. Indien al de dagen van haar onpasselijkheid samen gerekend werden, geloof ik, dat zij van de veertig jaren die ik haar heb mogen bezitten, ten minste tien in ziekte en pijnen heeft doorgebracht. Maar zij genoot ook lange tussenpozen van gezondheid. Het toeval, waarvan ik zo even gewag maakte, het enige van dien aard, dat mij ooit overkomen is, was het middel, van hetwelk de Heere zich bediende, om mij ter beantwoording van mijn gebeden, te verlossen van het verdrietig zeevarend leven, waaraan ik tot die tijd toe verbonden was geweest en mij een bestaan op het land te beschikken.

Niet lang voor ons vertrek van *Liverpool*, ontving zij een stoot op de linkerborst, welke haar gedurende een korte tijd, enige pijn en ongerustheid baarde, Maar die weldra sleet. Er bleef echter op de aangedane plaats een kleine knobbel; maar ik hoorde er in verscheiden jaren niet meer van spreken. Ik geloofde dat zij er in vervolg van tijd meer van gevoelde dan ik wist; maar haar liefde voor mij deed het haar zo lang verborgen houden, als mogelijk was. Ik heb mij naderhand dikwijls verwonderd, dat haar dit zo goed gelukte, en hoe het wezen kon, dat ik daaraan zo lang onkundig was gehouden.

In de maand oktober van het jaar 1788, raadpleegde zij, buiten mijn weten, over haar geval, een van mijn vrienden, een zeer voornaam heelmeester. Haar oogmerk was, indien hij het goed' keurde, zich aan een operatie te onderwerpen, en de tijd en de omstandigheden met hem zodanig te overleggen, dat het in mijn afwezigheid geschiedde, eer ik er kennis van kreeg. Maar de Heelmeester zei tot haar dat het ongemak te ver gevorderd, en het gezwel, dat bij oordeelde de grootte te hebben van een halve meloen, te groot was, om te kunnen hopen hetzelve weg te nemen, zonder het uiterste gevaar van haar leven, en dat hij het niet durfde ondernemen. Hij wist haar niet veel meer te raden, dan alleen zich zo weinig er over te kwellen, en haar geest zo veel gerust te houden, als mogelijk was; en bij kon weinig meer tot haar aanmoediging zeggen, dan dat de pijnen die zij gevoelde, doorgaans dragelijk gemaakt werden, door het gebruik van *Laudanum*. Maar zij had een afkeer van dat geneesmiddel, bijna zo sterk, als een natuurlijke tegenzin.

Het is mij niet mogelijk, te beschrijven, met welk een bedaardheid en stille gelatenheid, zij mij dit alles, daags na haar gesprek met de Heelmeester verhaalde;

noch, welke aandoeningen ik in mijn geest ondervond, toen ik het hoorde. Mijn geweten zei mij, dat ik wel verdiend had, op de allergevoeligste plaats gewond te worden; en dat het mijn plicht was, met eerbiedig stilzwijgen, mij aan de wil van de Heere te onderwerpen. Maar ik gevoelde zeer levendig, dat, tenzij het Hem behaagde, mij die onderworpen gemoedsgesteldheid te geven, ik veeleer geneigd zou zijn - in spijt van mijn beter oordeel en overtuiging - te woelen en te zwoegen, gelijk een wild dier dat in een net gevangen is.

Kort daarna behaagde het de Heere, onze geliefde aangenomen Maarter met een vreselijke koorts te bezoeken, welke in het eerst haar zenuwgestel in grote mate aandeed, en vervolgens in een rotkoorts ontaardde. Zij werd inderdaad zeer nabij de dood gebracht; want een of tweemaal dachten wij, dat zij werkelijk de geest gegeven bad. Maar Hij, die in het midden des toorns des ontfermens, gedachtig is, herstelde haar, en bewaart haar tot heden toe, om de voornaamste tijdelijke troost van mijn ouderdom te zijn, en om mij, in het verlies dat ik binnenkort ondergaan zou, de grootste verlichting toe te brengen, welke in mijn geval mogelijk was.

De zorg en angstige bekommernis, veroorzaakt door deze zware bezoeking, welke een gehele zeer strenge winter duurde, waren in geen dele geschikt, tot bevordering van die gerustheid van het gemoed, welke mijn brave vriend wenste dat mijn geliefde vrouw poogde te bewaren. Zij was dikwijls zeer afgemat en ontroerd. Naast onze onderlinge liefde, had dit dierbaar kind de eerst plaats in haar hart, en in het mijne. De uitwerkselen vertoonden zich ook weldra. Met de voortgang van de lente in 1789, nam ook haar kwaal hand over hand toe; de pijn was bijna onophoudelijk en dikwijls allergeweldigst. Zelden kon zij een uur in dezelfde houding te bed liggen. O! mijn hart, wat hebt gij toen geleden!

Maar in april behaagde het God, die het gebed hoort, gunstig verlichting te beschikken; Hij zegende zo blijkbaar de aangewende middelen, dat de pijnen eindelijk genoegzaam ophielden. En hoewel ik geloof, dat zij nooit een uur geheel bevrijd was van ongemak, gevoelde zij echter, van die tijd af tot aan het einde van haar leven, dat omtrent twintig maanden later voorviel, slechts weinig van de verschrikkelijke pijnen, uit haar kwaal ontstaande, dan alleen gedurende drie of vier korte pozen, welke, samen gerekend, nauwelijks twee uren uitmaakten. En deze vernieuwde smarten beschouwde ik, als wijselijk door Gods Voorzienigheid toegelaten, om mij te tonen, hoeveel ik aan zijn goedheid verplicht was, in haar te verschonen van het aanhoudend gevoel, en mij van de aandoeningen van medelijden; hetgeen beide voorwaar allervreselijkst zou zijn geweest.

In het laatst van de zomer was zij in staat, om een reis naar *Southampton* te doen; en zij keerde van daar in tamelijke welstand terug.

De eerste week na haar terugkomst ging zij tweemaal naar de kerk. Na die tijd is zij niet meer uitgegaan, dan in een koets, om een weinig verandering van lucht, en lichaamsbeweging te nemen; maar zij was voor het overige blijmoedig, tamelijk gezond, sliep even goed als de meeste mensen die volmaakt gezond zijn, en kon haar goede vrienden, die haar kwamen bezoeken, afwachten en met hen spreken.

Niet lang daarna, begon zij een wansmaak in het eten te krijgen, welke aanhield en toenam; zodat, misschien, haar dood, ten laatste meer was toe te schrijven aan verzwakking door gebrek aan voedsel, dan aan haar eerste kwaal. Haar afkeer bepaalde zich, in het eerst, enkel bij tegenzin in vlees, waarvan zij noch het gezicht, noch de reuk verdragen kon. Gevogelte en vis werden haar vervolgens, op hun beurt,

onaangenaam. Zij behield nog enige trek in klein gevogelte, nadat zij al het overige opgegeven had; maar het was een jaargetijde, waarin het zeer moeilijk te krijgen was. Ik hoop altijd mijn verplichting te gevoelen aan mijn waarde vrienden, die geen moeite spaarden, om haar iets hiervan te beschikken, wanneer het op de markten niet meer te verkrijgen was. In die tijd stelde ik hoger prijs op een dozijn leeuweriken, dan op de beste os in *Smithfield*. Maar die werden haar ook, toen zij meer overvloedig werden, smakeloos.

Onder deze smartelijke bezoeking, leerde ik meer dan ooit, oprecht medelijden te oefenen met zulke mensen, van wie de gelijksoortige rampen verzwaaard worden door de armoede. Onze ramspoed was niet gering; maar wij konden echter alles verkrijgen wat enigszins tot haar verkwikking dienen kon; en wij hadden getrouwe en ons hartelijk toegenegen dienstboden, die altijd bereidwillig waren, zoveel in hun vermogen was, ja - zoals de Apostel spreekt - zelfs boven vermogen, om haar bij nacht en bij dag op te passen en te helpen. Wat moeten zij dan gevoelen, die met smartelijke krankheden bezocht, in eenzaamheid liggen te kwijnen, zonder medelijden, zonder hulp, en merendeels verstoken van de gewone nooddrift? Deze overweging, onder anderen, bracht niet weinig toe, om mijn gemoed tevreden te stellen, en mij te overtuigen, dat ik, met dit alles, meer stof van dankzegging dan van klagen had.

Omtrent een jaar lang dat zij haar kamer moest houden, was haar geest opgeruimd en vergenoegd, haar geduld was voorbeeldig, en er was een vrolijkheid in haar gelaat en in haar taal, welke verwondering baarde. Dikwijls moesten wij om de levendigheid van haar aanmerkingen glimlachen, wanneer de tranen in onze ogen stonden. Wat zij ook mocht uitdenken, om zich gedurende de dag er mee bezig te houden; niets wilde zij ondernemen, voordat zij haar gezette tijd in het lezen der Heilige Schrift had waargenomen; waarin zij lang en met veel aandacht bezig was. Ik heb haar Bijbel nog, die ik voor de helft der *Manuscripten* in het Vaticaan niet zou willen geven, waarin bijna iedere bijzonder merkwaardige plaats, van het begin tot het einde, op de kant, met een pen door haar lieve hand getekend is. Gods goede Woord was haar medicijn, en haar spijs, zolang zij in staat was om het te lezen. Zij las ook de Psalmen en de Gezangen van Watts; als ook mijn *Gezangen, te Olney* vervaardigd. Weinigen zijn er onder, waarin niet een, twee of meer verzen aldus getekend zijn; en in velen, welke ik denk dat zij vaker las, zijn al de verzen getekend.

Maar in oktober werd het de vijand voor een poos toegelaten, zich te bedienen van haar lichamelijke zwakheid, om de vrede en de kalmte van haar gemoed te verstoren. Haar gedachten werden beneveld en verbijsterd, en zij verloor trapsgewijze niet slechts de troostrijke bewustheid van haar aandeel in de dierbare waarheden van de Bijbel, maar zij geraakte alle vastigheid omtrent de waarheid zelf kwijt. Zij twijfelde aan de waarheid van de Bijbel, ja, of er waarheid was in het geheel. En tevens betoonde zij een sterke weerzin tegen de dood, en kon niet verdragen dat men, al was het slechts van ver, of bedekt, van haar naderend einde sprak, schoon wij het elke dag en ieder uur te gemoed zagen. Dit was het toppunt van mijn beproeving, en het viel mij bijna ondraaglijk.

Mijn lezers zullen het misschien bezwaarlijk kunnen geloven, wanneer ik zeg, dat het mij, gedurende dit akelig tijdperk, enige troost verschafte, te bemerken, dat haar

verkleefdheid aan mij zeer kennelijk verflauwd was. Zij sprak tot mij met een koelheid waartoe zij kort tevoren onbekwaam zou geweest zijn. Indien zij, onder het gemis van 's Heeren nabijheid, en toen zij geen troost uit zijn Woord kon afleiden, door mijn bijzijn of door mijn gesprekken, verlichting had gevonden, zou ik mij veel meer bedroefd hebben, Haar genegenheid tot mij, door zo vele bewijzen gedurende een reeks van veertig jaren gestaafd, was, om deze kortstondige opschorting van haar werking niet te verdenken. Op dezelfde wijze oordeelde ik over de gesteldheid van haar gemoed, met opzicht tot haar geestelijke belangen. Ik schreef beide toe aan dezelfde oorzaak, namelijk aan haar lichaamszwakheid en de kracht der verzoeking. In beide opzichten werd zij gered, na omtrent veertien dagen in strijd en in benauwdheid doorgebracht te hebben. De Heere gaf aan haar ziel de vrede terug; en spoedig herleefde haar vorige liefde en teerheid jegens mij. Toen kon zij ook, zonder de minste ontroering van haar aanstaande ontbinding spreken. Zij vermeldde enige bijzonderheden, betreffende haar begrafenis en onze huiselijke zaken, met de grootste bedaardheid van geest. Maar haar gemoed was nog niet zo volkomen in de vorige staat hersteld, om met vrijmoedigheid te spreken van haar hoop en uitzichten, zoals ik wenste; totdat zij haar einde zeer nabij kwam - en toen was zij te zwak, om in het geheel te kunnen spreken.

Nog één toevoegsel tot onze smart bleef nu over. Het was haar gewoonte geweest, wanneer zij van de rustbank naar bed ging, zich een weinig te oefenen, tot mijn bemoediging, om te tonen hoe goed zij gaan kon. Maar het behaagde de Heere, dat zij, door een bijkomend toeval, hetwelk haar ruggengraat aandeed, geheel buiten staat geraakte om zich te bewegen; terwijl andere omstandigheden het ten uiterste moeilijk maakte, haar te verleggen. Het is wel gebeurd, dat wij met ons vijven bij de twee uren gearbeid hebben, om haar van de ene zijde van het bed naar de andere te verleggen; en soms was dit zelfs ten enenmale ondoenlijk - zodat zij, meer, dan een gehele week, juist op dezelfde plaats en in dezelfde houding, heeft gelegen, zonder dat er mogelijkheid bestond, om haar ligging te veranderen. - Dit alles was nodig, om mijnentwil. De roede had een stem, en het was de stem des Heeren. Ik verstond de bedoeling zo klaar, alsof God hoorbaar van de hemel tot mij gesproken en gezegd had: *Beschouw nu uw afgod! Zie nu, wat zij is, die gij voormaals te onbedacht boven Mij durfde te stellen.* - Maar ook deze bittere beker werd verzoet, door het geduld en de gelatenheid, welke de Heere haar gaf. Als ik soms tot haar zei: Hoe groot zijn de smarten die u lijdt, was doorgaans haar antwoord: *Ik lijd smarten, 't is waar; maar het zijn geen grote smarten.* En dikwijls drukte zij haar dankbaarheid uit, dat, hoewel haar lichaam onbeweeglijk was, zij echter het gebruik van haar handen mocht genieten.

Een der laatste treffende aandoeningen, welke zij ten opzichte van het tijdelijke gevoelde, was, toen mijn geëerde vriend, patroon en weldoener, John Thornton, Schildknaap, te Clapham overleden, en tot een betere wereld overgegaan was. Zij eerbiedigde en waardeerde hem, naar ik geloof, meer dan ieder ander mens op aarde; en zij had er reden toe. Weinigen hadden beter gelegenheid gehad, om zijn uitmuntend karakter te kennen en te bewonderen; en wellicht had niemand groter, indien zo grote, verplichting aan hem, als wij. Zij droeg kennis van zijn ziekte, maar schroomde altijd, naar de uitslag er van te vragen. Ook zou ik haar die niet hebben durven bekend maken, indien niet dat sterfgeval mij verplicht had, haar voor een uur of vijf te verlaten, op een tijd, wanneer ik nauwelijks verwachten kon, haar bij mijn terugkomst nog levend te vinden; weshalve ik genoodzaakt was, haar de reden van mijn afzijn te

zeggen. Zij antwoordde vurig: *O! ga toch! laat niets u bewegen om hier te blijven!* Ik gaf haar de lijkring, welke hij mij vereerd had, in de hand; zij bracht die eerst aan haar lippen, en daarna aan haar ogen, en besproeide hem met haar tranen. Ik verwachtte, dat zij wel haast elkaar weer zouden ontmoeten. Maar zij overleefde hem meer dan een maand.

Haar hoofd begon zo zwak te worden, dat ik weinig meer doen kon, dan bij haar zitten en haar aanzien. Onze gemeenschap door samenspreking was bijkans afgebroken. Zij kon nauwelijks meer het gerucht van voetstappen op het karpert of het geluid, der zachtste stem verdragen. Zondagmorgen, de 12^e december, terwijl ik mij gereed maakte om naar de kerk te gaan, liet zij mij bij zich roepen. Wij namen toen voor het laatst afscheid in deze wereld. Zij uitte nog zeer flauw een liefkozende uitdrukking, welke haar gemeenzaam wat en reikte mij de hand welke ik in de mijne hield, terwijl ik bij haar bed staande, nog eenmaal tot God bad. Wij loosden wederzijds enige tranen, Maar ik was bijna zo onbekwaam om te spreken, als zij. Ik herstelde mij echter spoedig, en zei: Indien uw gemoed, zoals ik vertrouwen in een staat van kalmte en vrede is zal het mij tot troost strekken, als gij dat te kennen kunt geven, door uw hand op te heffen. Daarop hief zij de hand omhoog, en bewoog die verscheiden keren heen en weer.

De avond. van diezelfde dag, begaven haar de spraak, het gezicht, en ook, naar ik geloof, het gehoor, ten enenmale. Zij bleef bij aanhoudendheid volmaakt bedaard, zonder ergens acht op te slaan, of enig teken van pijn of ongemak te tonen, tot woensdagavond, omtrent zeven uur. Toen begon zij zo zwaar te ademhalen, dat het veeleer stenen mocht heten, omdat het door het gehele huis heen gehoord werd; Maar ik geloof, dat het geluid alleen veroorzaakt werd door de moeilijkheid der ademhaling, want zij lag geheel stil, met een vreedzaam gelaat, evenals of zij in een zachte slaap lag. Geen trekking der leden, niet het minste teken van pijn was in haar houding of haar gelaat te bespeuren. Ik nam mijn plaats ter zijde van haar bed, en wachtte bijna drie uren, met een kaars in de hand, totdat ik haar de laatste snik zag geven, op de 15de december 1790, des avonds, een weinig voor tien uur.

Zodra ik verzekerd was dat zij de geest gegeven had, nam ik haar ring af - volgens haar herhaalde begeerte - en stak die aan mijn vinger. Daarop knielde ik neer, met de dienstmaagden die in de kamer waren, en bracht de Heere mijn ongeveinsde dankzegging toe, voor haar verlossing en zachte ontbinding.

Hoe wonderbaar moet het eerste ogenblik na het sterven zijn! Welk een grote verandering ondervond zij! Aanstonds was zij bevrijd van de zonde en van al de smarten die daarmee gepaard gaan, en aanstonds, gelijk ik vertrouwd, toegelaten tot het koor der hemelingen. Voor mij was dit tijdstip ook zeer gewichtig. Ik zag mij beroofd van het voornaamste voorwerp, om hetwelk een volgende dag of uur levens, ten aanzien van mijn persoonlijke belangen, mij alleen begeerlijk kon zijn. En tevens werd ik ontslagen van een last van pijnlijke aandoeningen en angstige bekommelingen, waaronder niets, dan een Goddelijk vermogen, mij zo lang had kunnen staande houden.

Het was, geloof ik, twee of drie maanden voor haar dood, toen ik, heen en weer door de kamer wandelende, onder afgebroken gebeden en verzuchtingen, uit een hart, dat door droefheid als vaneen gereten werd, plotseling met ongemene kracht werd getroffen door deze gedachten: . "Gods beloften zijn toch waarheid; gewis, de Heere

zal mij helpen, als *ik slechts gewillig ben om mij te laten helpen.*" Het kwam mij voor, dat wij dikwijls, door een dwaas genoeg te scheppen in hetgeen wij onze gevoeligheid noemen, ons misleiden laten, om bot te vieren aan een droefheid, welke en onze plicht en onze gemoedsrust eisen, dat wij uit al ons vermogen tegengaan. Terstond zei ik overluid: *Heere, ik ben waarlijk hulpeloos in mijzelf, maar ik hoop, dat ik zonder achterhouding, gewillig ben, om door U geholpen te worden.*

Van het begin van deze bezoeking af, had het mij veel op het hart gelegen, dat ik leraar was, en dat de ogen van velen op mij gevestigd waren; dat mijn prediking veelal daarheen gestrekt had om, naar mijn vermogen, de bedrukten op te beuren en te vertroosten, door hen het Evangelie voor te stellen als een algemeen geneesmiddel, hetwelk krachtdadige hulp verschaft tegen alle kwaad, en een ruime vergoeding voor alle verlies en schade, wanneer men het gelovig omhelst; en dat derhalve een godvruchtig mens, hoe zwaar ook bezocht, eigenlijk niet ongelukkig kan wezen, tenzij bij gehoor geeft aan eigen wil en ongeloof. Dikwijls had ik mijn hoorders voorgehouden, dat een staat van beproeving en wederwaardigheden, wanneer men daarvan het rechte gebruik maakt, voor de Christen een post van eer is, welke hem de schoonste gelegenheid geeft tot openbaarmaking van de kracht der geestelijke genadegaven, tot prijs en heerlijkheid van de Gever. Hierom was het dagelijks en gedurig mijn bede tot God, dat ik toch niet door ongeduld of moedeloosheid mijzelf beroven mocht van het voordeel, dat mijn stand mij verschafte, om door mijn eigen praktijk, de leer welke ik anderen predikte, te staven, en dat ik hun geen aanleiding mocht geven, om de taal van Elifaz tot Job, op mij toe te passen: *Uw woorden hebben de struikelenden opgericht, en de krommende knieën hebt gij vastgesteld; maar nu komt het aan u, en gij zijt verdrietig, het raakt tot u, en gij wordt beroerd.* En ik had niet tevergeefs gebeden. Van de tijd af, dat ik mij zo aanmerkelijk gewillig vond om geholpen te worden, mocht ik in waarheid zeggen, tot roem van 's Heeren goedheid: Mijn hart vertrouwdde op Hem, en ik werd waarlijk geholpen.

Gedurende geheel de loop van mijn smartelijke beproeving nam ik al de delen van mijn dienst, zowel vastgestelde als toevallige, naar gewoonte waar, en een vreemde zou niet gemakkelijk, hetzij in mijn woorden of gelaat, ontdekt hebben dat ik in drukkende omstandigheden was. Velen van onze bijzonderste vrienden waren bekommerd, dat deze langdurende bezoeking, en inzonderheid de uitkomst, die haar besloot, mij overstelpt zou hebben; Maar het was geheel ander is. Zij belette mij geen enkele keer, mijn predikdienst waar te nemen; en ik had zelfs nog gepredikt op de dag van haar overlijden.

Gewillig zijnde, om door de Heere geholpen te worden, en verlangende, dat zijn goedheid jegens mij, door anderen, tot hun aanmoediging werd opgemerkt, was ik ook, nadat mijn waarde vrouw gestorven was, onverschillig omtrent enige wetten der vastgestelde gewoonte, waarvan de verbreking dikwijls hoger opgenomen wordt dan de schending van Gods geboden. Ik was bevreesd om thuis te zitten, en mij toe te geven in het peinen over mijn verlies; en daarom zag men mij op de straat, en gaf ik reeds de volgende, dag bezoeken aan sommigen van mijn godvruchtige vrienden. Ik predikte ook driemaal, terwijl zij dood in mijn huis lag. Enige van mijn ambtgenoten boden mij vriendelijk hun hulp aan; Maar, daar het de Heere behaagde, mij krachten te schenken, beide naar lichaam en ziel, oordeelde ik mij verplicht om mijn post te vervullen, gelijk tevoren. En nadat zij in de grafkelder was bijgezet, hield ik de lijkrede over haar met weinig meerder gevoelige gemoedsaandoeningen, dan of het

een ander geweest ware. Ik heb reden om te hopen, dat velen van mijn hoorders onder hun bezwaren vertroost en bemoedigd zijn, door hetgeen zij zagen van de goedheid van de Heere omtrent mij, in mijn smartelijke omstandigheden. En ik erken, dat het wel waardig was, een poosje in het vuur der beproeving te staan. om zulk een gelegenheid te hebben, tot het ondervinden en de openbaarmaking van de kracht en getrouwheid der Goddelijke beloften.

Ik werd niet staande gehouden door levendige, gevoelige vertroosting, maar hierdoor, dat het mij gegeven werd, enige grote en voorname waarheden van Gods Woord, mij als wezenlijk voor de geest te stellen. Ik zag - hetgeen ik, 't is waar, tevoren ook wist, Maar nooit zo sterk en duidelijk gewaar werd, als op dien tijd - dat ik, als zondaar, geen *recht*, en als begenadigd mens, geen *reden* had, om te klagen Ik beschouwde mijn dierbare echtgenote als een geleend goed, hetwelk Hij, die mij haar ter leen gegeven had, met het hoogste recht kon terugnemen, wanneer het Hem behaagde; en dat het, daar ik van het begin af, elke dag, verdiend had van haar beroofd te worden, mij veeleer betaamde dankbaar te zijn, dat ik haar zo lang had mogen behouden, dan haar met weerzin los te laten, nu zij van mij werd afgeëist. Voorts, dat Gods onbepaalde vrijmacht in verband stond met zijn oneindige wijsheid en goedheid, en dat, daarom, indien het mij mogelijk was enig gedeelte van zijn plan te veranderen, ik het slechts zou kunnen bederven, maar niet verbeteren; dat zulk een kortzichtig schepsel, als ik, zo blind voor de mogelijke gevolgen van mijn wensen, niet alleen onwaardig maar ook onbekwaam was, om voor mijzelf te. kiezen; en dat derhalve mijn groot geluk en voorrecht was, dat de Heere zich verwaardigen wilde, voor mij te kiezen. Mochten deze overwegingen krachtig werken op de harten van mijn lezers, die onder rampen en tegenspoeden zuchten! dan zal het mij niet berouwen, onder het oog van het algemeen gebracht te hebben een verhaal van bijzonderheden, welke anders meer geschikt zouden kunnen geoordeeld worden voor een brief aan een gemeenzame vriend. Zij, die enig deel nemen in mijn smart, zullen mij, naar ik hoop, verschonen. En het is voornamelijk om hunnentwil, dat ik het geschreven heb.

Toen mijn geliefde vrouw stierf, scheen mij de wereld met haar te sterven; ik hoop om nooit weer te herleven. Thans zie ik niets buiten mijn Evangeliebediening en mijn christelijke belijdenis, hetwelk mij zou doen begeren een enkele dag langer te leven; hoewel ik gewillig ben mijn bestemde tijd te verbeiden, kan de wereld mij mijn dierbare echtvriendin niet teruggeven - niet dat ik in het allerminste wens, dat haar wederkering tot mij mogelijk ware - zij kan voor mij niets begeerlijks opleveren. De gehele *Bank van Engeland* is te arm, om een verlies te vergoeden, gelijk het mijne. Maar de Heere, de Algenoegzame God, spreekt, en het is er. Dat zij, die Hem kennen en op Hem vertrouwen, goede moed hebben. Hij kan hun krachten geven, naar dat hun omstandigheden vereisen; Hij kan hun sterkte vermenigvuldigen, naarmate hun rampspoeden klimmen - hoe hoog de nood ook ga. En dit *kan* Hij niet slechts, maar Hij heeft ook beloofd het te *zullen* doen. Dezelfde macht en getrouwheid, waaraan de opeenvolging van dag en nacht, en de geregelde afwisseling der jaargetijden te danken is, en waardoor de sterren in hun loopkringen gehouden worden, heeft zich verbonden om zijn volk te ondersteunen, en hen veilig en onbeschadigd door watervloeden en vuurvlammen - indien hun pad aldus bestemd is - heen te leiden.

Hoewel mijn overleden echtgenote, zoals ik geloof, geen vijf minuten uit mijn wakende gedachten geweest is, en waarschijnlijk nooit zijn zal; schoon ik op hetzelfde bed slaap, waarop zij zoveel geleden, - zolang gekwijd heeft, heb ik sinds zij van mij

weggenomen is, nog niet één treurige dag en niet één rusteloze nacht gehad. Ik heb een rechterhand verloren, waarvan ik niet nalaten kan het gemis aanhoudend te gevoelen; maar de Heere vergunt mij zonder dezelve blijmoedig voort te gaan. Gods zegen rust op de Lezer! *Heerlijkheid, eer, en lof zij zijn grote en heilige Naam toegebracht, nu en in alle eeuwigheid!* Amen.

Ter eerste verjaring der verlossing van mijn geliefde, uit de staat van zonde en ellende

De 15^e december van het jaar 1791.

De Heere heeft genomen, de Naam des Heeren zij geloofd!

Geloofd zij de God en Vader van onze Heere Jezus Christus, de Vader der barmhartigheden, en de God aller vertroosting, die ons vertroost in al onze verdrukkingen, opdat wij zullen kunnen vertroosten degenen, die in allerlei verdrukkingen zijn, door de vertroosting, met welke wij zelf van God vertroost worden.

Mijn gaê was de Uwe, o God! Gij hebt mij niet beledigd;
 Zij was met mij vereend.
 Ik dank Uw vrije gunst, voor 't onwaardeerbaar leengoed,
 Zo lang aan mij verleend.
 O God! geen enkele dag is wel besteed op aarde,
 Geen gaaf wel aangelegd:
 Ik zie - betreur mijn schuld in 't geen ik meest beminde -
 De deelnoot van mijn echt.
 Ik beefde! uw taal: "laat af - gij stelde uw vertrouwen
 Op uw echtvriendin!"
 Doorsneed mijn ziel; maar kon mij niet te onvrede maken:
 Ik stemde 't vonnis in.
 Maar 'k zag mijn leed verzoet door uw heilgenade;
 En in mijn jammerlot
 Gaf Gij mij rijke stof om uw naam te danken,
 O algenoezaam God!
 Ja, smart'lijk was mijn leed, en gaad'loos diep mijn wond,
 Die bloedt tot aan mijn dood;
 Maar 'k vond daag'lijks hulp, en Godd'lijk wijs geregeld,
 Naar mate van mijn nood.
 Ik zag mijn wonderboom, als Jona, met genoegten,
 Die mijn vreugd volmaakt;
 Maar kon, zo min als hij, de wortel niet ontdekken,
 Dien 't wormpje had geraakt.
 Maar 'k zag, in 't eind, het uur - het, vrees'lijk tijdstip naad'ren, -
 - 'k Herdenk dat uur - en kwijn! -
 Wen al mijn aardse vreugd, op eenmaal moest verdwijnen,
 En ik - verlaten zijn!
 Haar oog ontschoot een traan - haar hand greep naar de mijne;
 En gaarne bad haar mond

Mij iets gezegd; maar ik kon in haar aanzicht lezen
 Deez' taal, die ik verstond.
 "'k Ben haast van leed bevrijd - voor 't laatst, vaarwel! mijn Beste!
 Wij worden weer vereend,
 En, o! die stille traan, die u uit mijn oog zaagt vlieten,
 Heb ik voor u geweend."
 O! zei ik, zo gij nu, nu gij al 't aards moet derven,
 De rust in God geniet,
 Dat, zo gij 't melden wilde, maar u uw mond het weigert,
 Uw hand me een teken biedt.
 Zij rees, en haar hand, zo lief, zo zacht bewogen,
 Gaf mij getuigenis.
 'k Gevoelde een vreugd, waarbij de schat van zee en aarde
 Maar kinderspeelgoed is!
 Mijn hart vertrouwt, o God! dat ze uw genade kende
 Lang voor deez' ogenblik;
 Maar, o! de Satan had voor een tijd de toegang,
 Vervulde haar met schrik.
 En, schoon zij krachteloos, sinds een paar jaren kwijnde
 Geen uurtje rust genoot,
 Scheen ze, echter, vrolijk, stil en droeg, in vree, gelaten,
 Haar kruis tot aan haar dood.
 Met ijvervuur doorlas haar zoekend oog de Bijbel;
 Die was haar ambrozijn:
 Van daar ontleende zij haar voedsel, hoop, vertroosting,
 Haar enig medicijn.
 Ja, had een vreemd'ling haar dit zware kruis zien torsen,
 't Waar' voor zijn oog vertoon, -
 Dat ook dit doornbos, schoon brandend, niet verteerde,
 Omdat er God in woont.
 Drie dagen miste zij het recht gebruik der zinnen,
 'k Gevoelde, o God! die smart.
 Gij weet, ik schreide U aan! 't verbrijzelde de banden
 Van mijn benepen hart.
 Ik bad, terwijl mijn oog haar nacht en dag bewaakte:
 "O! buig mijn wil voor U".
 Ik hoorde uw antwoord, in die tuchtigende roede:
 "Bezie uw afgod nu!"
 Van hier ontspruit uw angst: gij mindet haar te teer;
 Gij hebt op haar vertrouwd:
 Want eenmaal moet het hart met open wonden bloeden,
 Wen 't op een afgod bouwt.
 Rechtvaardig was uw tucht: wij waren beiden schuldig;
 Ik zag naar U niet om;
 Maar sedert Gij aan ons de schulden hebt vergeven,
 Is alles welkom.
 Zo Gij de matte geest maar vriend'lijk op wilt beuren
 En sterken in de druk,

Dan zal ik uw genaê, wat mij ook treff', bewond'ren,
In 't grievendst ongeluk.
Ik zag haar adem zacht - en zachter nog - verflauwen -
Nog eens - en zij was vrij -
En, eer men 't wist, was reeds de vlugge ziel geweken -
De slag des doods voorbij.
Haar levenszon ging zacht en onbeneveld onder,
Schoon 't om haar had gestormd:
Geen strijd - geen worsteling of doodangst werd vernomen,
Noch haar gelaat misvormd.
Maar ik gevoelde een strijd, en moest, al worst'lend, scheiden.
Ik stierf als aan haar spond!
Maar mijn gaê was vrij, en steeg al zegepralend,
Naar 't juichend hemelrond.
Die dag was voor mijn hart een stormdag, vol ontroering,
Schoon blij daar ze opwaarts steeg;
Maar Hij, wie zelfs de zee de woeste orkaan eerbiedigt,
Gebod de storm die zweeg.
Genoot 'k mijn wens van toen, dan leefden wij nog samen,
In 't ondermaans gebied;
Maar o! zij had haar kracht - haar levenstijd gesleten
In moeite en bang verdriet.
De vriendschap van ons hart, voor lijdende geliefden,
Wenst hen op 's levens baan;
Maar God, die hen bemint, met Vaderlijke liefde,
God wenkt hen - en zij gaan.
'k Gevoel mijn diepe wond, sinds dat beproefde tijdstip,
Dat mij mijn vreugd ontsteelt;
Maar tevens ook de kracht van Jezus, mijn Verlosser,
Die heiligende heelt.
O ijd'le wereld! gij, die mijn geliefde Heiland,
Aan 't kruishout hebt geslacht,
Wat balsemrijke troost kan nu uw hand mij bieden,
Opdat mijn wond verzacht?
'k Had, bij dat dierbaar kruis, en lang reeds, moeten sterven,
Aan u en d'eigen zin!
Zo ik, uit mijn verlies, nu maar de heilles lere,
Dan is mijn schaê gewin.
Ja, Heer!' ik wil tot U vertrouwend toevlucht nemen,
Dit hebt U alleen verdiend:
Gij bent, wen al wat is - van schepsels ons begeven,
Een eeuwig levend Vriend.
't Door U ontledigd hart vervul dat, daar, o Jezus!
Bij U een volheid is:
Leer mij uw wil te doen, en wees mijn ziel genadig;
In schuldvergifenis!
Dat ik, met vrolijkheid, mijn lieve kudde weide
Haar tot een voorbeeld zij,

En, in de bange nood, haar opbeure en vertrooste,
Gelijk Gij doet met mij.
Laat ik in alle weg, U lieven, loven, prijzen,
Daar mijn geloofsoog ziet
Uw leiding, overal, bewond'ren en aanbidden,
En meer begeer ik niet.
Het and're zij o God! uw wijsheid aanbevolen:
De wijze - 't hoe en waar,
Zodat geen poging ooit, of een angstvallig zorgen
Mijn matte geest bezwaar'.
Geef dat ik in 't geloof, uw roepstem vrolijk wachte:
Haast word ik van mijn post,
Wanneer de onsterfelijkheid het sterfelijk' zal verlangen,
Voor eeuwig afgelost.
Dan wordt, voor 't sterfelijk oog, dan wordt de donk're voorhang
Van ongelooft en schuld
Van één gereten, en gescheidenen herenigd,
Met hemelvreugd vervuld.
Dan zal de Heer', God zelf, in heerlijkheid verschijnen,
Met zijn gekochte schaar
Voor eeuwig van haar wang de zilte tranen drogen,
De zegenpraal is daar.
Dat die gedachte o God! der zorgen last verlichte,
Daar mij die vreugd verbeidt!
Wie zou dan niet, op aarde, een poos geduldig lijden,
Voor een gegronde hoop op zulk een zaligheid!

Vertaald door L. van Oyen Azn.